

Korte samenvatting/inhoudsopgave interview

- Introductie: gegevens geïnterviewde: 1 min.
- Geboorte, geboortehuis: 1 min.
- Jeugd in de Cobetstraat en de buurt daaromheen: 4 min.
- Werk en afkomst vader, 2^e huwelijk vader, gezin: 7 min.
- Buurt en buurtwinkels: 3 min.
- Rol van godsdienst in gezin en buurt, hobby's: 4 min.
- Leiden in die jaren (winkels): 4 min.
- Lagere school, Middelbare MeisjesSchool: 5 min.
- Oorlogservaringen en bevrijding: 11 min.
- Middelbare MeisjesSchool, Rooms-Katholieke Huishoudschool: 5 min.
- Werk als lerares: 3 min.
- Verkering, huwelijk en gezin, huisvesting, verhuizing naar Cobetstraat: 4 min.
- Werken in de zaak van haar man: 8 min.
- Restauratie van pand aan de Oude Rijn: 9 min.
- Gezinsomstandigheden en stoppen met werken: 8 min.
- Vrijwilligerswerk (bestuursfuncties) en vrije tijdsbesteding (kleinkinderen): 10 min.
- Verhuizing naar Hooglandse Kerkgracht 4 d: 4 min.
- Afsluiten interview: 1 min.

Interview met mw. Ria Braakman (G1) en haar echtgenoot Hans van der Stok (G2), 18 april 2017

I-1: We starten. Wilt u voor de opname uw naam en geboortedatum vermelden?

G-1: Ik ben Ria Braakman. Ik ben geboren in Leiden op 2 november 1935.

I-1: Dat is direct de eerste vraag: Waar bent u geboren?

G-1: In de Cobetstraat. Ik ben daar geboren en getogen.

I-1: Hoe was het daar? Wat kunt u zich herinneren als klein kind?

G-1: Ik heb daar een heel leuke tijd gehad. Ik kom uit een groot gezin. Ik ben de jongste van negen kinderen. Er waren natuurlijk altijd kinderen op straat. Als je nu terugkomt, dan zie je tegen alle stoepen aan auto's staan. Vroeger was er geen enkele auto. Mijn vader had – vanwege ook gezondheidsklachten - wel een auto en hij liep iedere avond, als hij van zijn werk kwam, naar de Leliestraat - en dat was best wel een kwartiertje lopen - om de auto in de garage te zetten. Want in de straat wilde je geen auto zetten, omdat de kinderen dan niet konden spelen. Ik herinner me heel vaak het buiten spelen met het mooie weer. Je had hekjes aan de tuinen staan en dan deed je tikkertje, ballenspelletjes, touwtje springen. Ik heb een heel leuke periode gehad.

I-1: Was het daar ook groen?

G-1: Ja, want wij keken vanuit de Cobetstraat helemaal naar het Kanaal toe. Er waren nog geen straten. De [De] Meij van Streefkerkstraat bestond toen nog niet, de Burggravenlaan bestond toen nog niet. Dus we keken vanuit de achtertuin helemaal over een groen achtergebied. Dat was heel fijn, heel groen.

I-1: Weiland?

G-1: Ja, weilanden. Er stond daar een schuurtje van meneer Houps en die had daar wat dieren en verbouwde wat groenten en dergelijke en verderop waren er graslanden.

I-1: In welk gedeelte van de Cobetstraat woonde u?

G-1: In een tussengedeelte: tussen de De Laat de Kanterstraat en de [De] Gijselaarstraat. Daar was toen nog, toen ik heel klein was – ik heb een vage herinnering - een sloot. Een schoonzusje woonde op de hoek langs die sloot, maar ik denk dat voor de oorlog die sloot gedempt is en toen is pas de Gijselaarstraat ontstaan. In dat stuk, tussen de Gijselaarstraat en de Laat de Kanterstraat, waren er twee keer twee huizen onder één dak en in één van die twee woonden wij. Het mooie stuk van de Cobetstraat, dat kan je wel zeggen. En de achterkant was prachtig. Daar kon je spelen. Het was daar heel rustig.

I-2: De trein, was die er al?

G-1: Ja, die was er wel, maar die reed bij de Melchior Treublaan. Daar hadden we helemaal geen last van.

I-2: Kon je die wel zien rijden?

G-1: Nee.

I-1: Daar stonden wel huizen?

G-1: Ja, aan de kant van De Laat de Kanterstraat stonden huizen.

I-1: U kwam uit een gezin van negen kinderen. Wat deed uw vader?

G-1: Mijn vader had vroeger, in de Eerste Wereldoorlog, in dienst gezeten en hij had in de textiel stage gelopen, de verkoop van textiel, in Almelo. Hij was geboren in Zutphen [Hermanus Antonius Braakman, 23 maart 1888, zoon van Johannes Bernardus en Mathilda Hendrika ten Braak]. Toen is hij getrouwd en hij is, ik denk, ongeveer in 1917 naar Leiden gekomen [kwam 20-10-1916 uit Hulst naar Vreewijkstraat 24. Trouwde Leiden 1-8-1917 met Elizabeth Carolina Blijdestijn, geb. Hontenisse 25-11-1888 als dochter van Carolus B. en Petronella van der Vlies en ging 9-8-1917 in het buurpand Vreewijkstraat 24 wonen, waar zich zijn vrouw op 11-8-1917 vanuit Utrecht bij hem voegde]. Je had Van Waals, dat was een grote manufacturenzaak op de Haarlemmerstraat [A. Waals, Haarlemmerstraat 114 en 130-136]. Dat was een soort winkel, waar je van allerlei soorten textiel kon krijgen, van wollen dekens tot lakens, tot hemdjies, broekjes, wol en garen. Het was een soort voorloper van het grootwinkelbedrijf. Mijn vader is daar opgeklommen tot chef op een gegeven ogenblik, maar hij had altijd het idee om zelf iets te beginnen. Hij had ook wat conflicten met de baas en toen in 1933 heeft hij het besluit genomen om een eigen bedrijf te beginnen [kort voor 19-4-1932 richtte H.A. Braakman De Leidsche Confectie-Industrie N.V. op, met hem als directeur, gevestigd Van der Werfstraat 3 (later 5) met als maatschappelijk kapitaal f 3000; dossier Kamer van Koophandel 5999. Op 25-11-1932 trad Braakman uit en de nieuwe directeur werd G.M. Loozen. Al op 24-12-1932 richtte Braakman De Leidsche Textiel Centrale op, commissie en groothandel in wol, wollen garens, dekens enz., ingaande 1-1-1933, dossier 6128.] Hij had veel klanten, dus die kende hij. Hij werkte vooral met scholen, ziekenhuizen en kloosters. Die had je toen nog. En hij is toen begonnen om deze mensen met de fiets te bezoeken en om daar goederen aan te leveren. Ze hadden bij ons thuis op zolder stellingen gemaakt en daar werden de lapjes stof en spulletjes opgeslagen. En dat liep allemaal voorspoedig.

Toen kreeg hij last van reuma. En de arts had gezegd dat hij dat werk niet meer op de fiets moest doen. Want hij fietste in weer en wind met achterop een koffertje rond Leiden. En toen heeft hij met wat spaargeld een auto gekocht.

I-1: Was het detailhandel of groothandel?

G-1: Het zat er een beetje tussenin. Hij kon toen het buurhuis in de Cobetstraat huren, niet de tweede onder een kap, maar aan de andere kant. Daar ging hij zijn magazijn wat vergroten en hij nam iemand in dienst, die de orders ging uitvoeren om die weg te brengen en toen heeft hij de zaak nog wat vergroot en is hij op het Noordeinde gaan zitten, op nummer 46 [op het adres Noordeinde 42 werd kort voor 19-5-1942 gevestigd Leitex, manufacturenhandel, mode-artikelen, handwerken, later ook baby-pakketten. In 1946 kwam daarbij Noordeinde 46 voor de Leidsche Textiel Centrale. Beide bedrijven bleven zeer lang gescheiden. Op het adres Rijndijk 244 te Voorschoten werd een filiaal gesticht onder leiding van mw. Witterman-Braakman] Daar had hij meer personeel. Maar hij leverde dus niet aan winkels, maar leverde aan instellingen. Je had nog veel kloosters in die tijd en ziekenhuizen en vooral scholen. Toen hebben twee broers van mij de zaak overgenomen [Johannes Aloysius en Lambertus Paulus Braakman waren al in de zaak toen die op 2 januari 1958 zijn 25-jarig bestaan vierde] en die zijn toen verhuisd naar het industriegebied De Waard. De zaak bestaat nog steeds. Die heet De Leidse Textielcentrale. En twee zoons van één van mijn broers hebben de zaak nu overgenomen. Ze zijn overgegaan op creatieve artikelen zoals klei, boetseerdingen, want de textiel is sterk verminderd en de scholen werken ook met tekenmateriaal, dus ze hebben hun assortiment uitgebreid. En je kunt ook als particulier spulletjes kopen. Maar het is dus niet aan klanten, maar het is in een bepaalde vorm wel groothandel.

I-1: Een distributiefunctie?

G-1: Ja, 80 jaar bestaat die al.

I-1: Was het een koophuis of een huurhuis waar u woonde?

G-1: Een koophuis. Mijn vader had eerst in de Vreewijkstraat gewoond. Hij is weduwnaar geworden met zes kinderen en er moest iemand in huis komen. Hij wilde de kinderen bij elkaar houden. Mijn moeder heeft daar gesolliciteerd als huishoudster – ze kwam uit Friesland – dat klikte en toen zijn ze getrouwd en toen zijn ze naar de Cobetstraat gegaan. En toen ben ik een paar jaar later geboren, met nog een broer en een zus. [E.C. Blijdenstijn overleed 24-10-1927; hij hertrouwde 27-5-1929 Catharina Jozephina Jorna, geb. 23-11-1891 Bolsward als dochter van Willebrordus Jorna en Jozephina Padberg]

I-1: U heeft dus zes halfbroers en -zusters?

G-1: Ja, en één eigen broer en zus. Ik heb inmiddels nog één broer over. Want als je de jongste bent, dan loop je best het risico dat je de meeste mensen verliest. Ik heb nog één broer van 90, nog één van de broers die in de zaak zat.

I-1: Kunt u iets over thuis vertellen?

G-1: Het was een warm gezin. Ik had speciaal een heel goed contact met mijn vader. Mijn broer en zus leken meer op mijn moeder en mijn zusje was wat zwakker. Bij de geboorte kreeg het kind meer zorg. Omdat ik dacht dat mijn moeder wat druk bezet was, trok ik met mijn vader op. Ik had een heel bijzonder goede band met mijn vader. En de sfeer in huis..... ik heb goede herinneringen aan thuis.

I-1: Ook met de halfbroers en -zussen?

G-1: Ja, dat was heel prettig. Mijn vader heeft altijd gezegd: we zijn één gezin, daar willen we geen scheiding in aanbrengen.

I-2: Het is een klassiek verhaal uit die tijd. Een man die alleen komt staan en een huishoudster neemt en dan ... ik heb daar vaker gehoord. Dat zou je tegenwoordig niet meer horen.

G-1: Zijn eerste vrouw was weer zwanger, dat was een beetje veel en die is dan ook in het kraambed gestorven. Dat gebeurde vroeger veel meer - dat vrouwen stierven bij de bevalling - dan tegenwoordig. Je gaat nu naar het ziekenhuis en je wordt goed geholpen in het algemeen. Het was een goed huwelijk. Lieve mensen. Mijn vader was wat dominant, mijn moeder was een heel lieve vrouw, was een Friezin, een beetje stug en terughoudend. Het is voor haar natuurlijk moeilijk geweest om zes wildvreemde kinderen op te voeden. Daar zijn wel eens problemen mee geweest; dat wil ik niet ontkennen, maar dat is mij toch een beetje doorgegaan. Want ik verschilde vrij veel met mijn broers en zussen, hoewel ik met mijn oudste broer en zus het beste contact heb gehad van hun zes.

I-1: Waar komt uw familie vandaan?

G-1: Mijn vader kwam uit Zutphen, hij kwam uit een bakkers- en banketbakkersfamilie. Daar had je vroeger geen verschil tussen. Hij bakte vooral brood. En mijn moeder kwam uit Friesland. Haar vader was kopersmid en loodgieter. Zo'n kruik die daar staat, die heeft mijn grootvader gemaakt. En katholiek.

I-2: Waarom is uw vader naar Leiden gegaan?

G-1: Dat weet ik niet helemaal zeker. Hij is als jonge jongen in Almelo gaan werken in een textielwinkel. Ik denk dat hij daar een aantal jaren geweest is en op een gegeven moment gesolliciteerd heeft. Dat verhaal ken ik eigenlijk niet. Want hij moest in 1916 naar de Zeeuws-Vlaamse kust om Nederland te verdedigen in de Eerste Wereldoorlog. Na de oorlog is hij naar Leiden gekomen. Ik denk dat hij een sollicitatie heeft gehad of via via. Dat weet ik niet zeker. Het waren geen van tweeën Leidenaars, maar ze voelden zich wel thuis in Leiden. We woonden in een mooie buurt. [een Theodorus Gerhardus Braakman, geb. 16-7-1895 te Zutphen, RK, banketbakker, vestigde zich op 22-4-1914 vanuit Woerden op het adres Hogewoerd 128 bij banketbakker G.A. Bots. Hij vertrok op 14-8-1914 naar Zutphen. Hoewel zijn verblijf dus slechts enkele maanden geduurd heeft, zou hij zijn familielid(?) Hermanus Antonius op Leiden gewezen kunnen hebben]

I-1: Was het een gezellige buurt voor u als kind?

G-1: Het jammere vind ik eigenlijk wel dat je toen een enorme scheiding had tussen katholieken en protestanten. In onze straat hadden we de pech dat er niet zoveel katholieken woonden, want je speelde echt met katholieke kindjes. Onze burens waren heel streng gereformeerd en de jongen, Gerard de Jong, met die wilden we heel graag spelen, maar die mocht op zondag niet op straat spelen. Die had ook weer zijn eigen vriendjes. Onze burens waren ook katholiek, maar ik was toch wel de jongste en hing eronder aan. Ik heb het wel jammer gevonden dat je geen buurt had, die met elkaar clubt. Verderop woonde ook nog een katholiek gezin; mijn schoonzusje was ook katholiek, maar die waren weer wat ouder. Ik heb het eigenlijk wel heel erg gevonden dat je niet normaal met elkaar kon spelen. Het was heel bijzonder dat, toen er 'n meisje in mijn straat kwam wonen die hervormd was, met haar mocht ik vriendinnetje zijn. Dat was een beetje bijzonder. Het zusje dat boven mij zit, had ook een niet-katholiek vriendinnetje. Dat groeide geleidelijk aan in die jaren. Maar het is heel raar dat het zo gescheiden was, van twee kanten, zowel van de katholieken als van de protestanten.

I-2: Zeiden uw ouders daar dan wat van?

G-1: We speelden zoveel mogelijk, als het kon. Maar je kwam toch niet zo vaak thuis over de vloer bijvoorbeeld. Maar naderhand ik wel met dat vriendinnetje.

I-2: Maar het werd niet echt verboden?

G-1: Nee, dat niet, maar je voelde het toch wel. Ik zat op het Levendaal op school en in de Thorbeckestraat woonde ook een katholiek meisje en met die meisjes ging je naar school. Dat is eigenlijk wel raar. Ik ben blij dat het nu anders is. Het was toch wel treurig eigenlijk.

I-1: Waren uw ouders heel religieus?

G-1: Mijn moeder geloofde het wel een beetje volgens mij, maar mijn vader was diep religieus. Ik ging, omdat ik ook wel dol was op mijn vader, samen door de week naar de ochtendmis in de Petruskerk. En bidden voor het eten en 's avonds het rozenhoedje. Ik heb hier nog een foto van. In de Mariamaand had je een Mariabeeld met Jezus en kaarsjes, die ervoor brandden en dan gingen we allemaal op de knieën. We hadden eetkamerstoelen, die werden omgedraaid en dan zat je op je knieën bij de stoel. We zaten een beetje grapjes te maken, we zaten achterin, maar dan werd echt het rozenhoedje gebeden. Ik heb er nog eentje liggen: met zo'n kruisje en dan een paar keer het Onze Vader en tien Weesgegroeten. Ik heb nog een rozenkrans, als u het wil zien. Of het iedere avond was? Ik dacht het wel. Wij vonden als kind... we zaten een beetje grapjes te maken, maar mijn vader was daar echt serieus in. Ik denk: in de tijd dat hij weduwnaar werd, heeft hij het heel moeilijk gehad en ik denk dat hij toch wel kracht heeft gevonden in zijn geloof. Dat is voor hem heel belangrijk geweest.

I-2: Was er ook steun van de kerk?

G-1: Toen was ik er niet, ik weet dat niet. Het was wel zo dat de pastoor om de zoveel tijd – want tussen mijn eigen broer en zusje zat anderhalf jaar en tussen het zusje en mij zat 4 jaar, maar dan kwam de pastoor tussendoor even vragen of het nog even kon, een kindje erbij. Een zieltje voor de kerk. Vreselijk. Maar mijn moeder, het was een moeilijke bevalling van mijn zusje, die had zoiets van: jongens, even kalm. Ik ben er een beetje tussendoor geglipt.

I-1: Hoe zat het met de politiek?

G-1: KVP: Katholieke Volkspartij.

I-1: Voor de oorlog was het Rooms-Katholieke Staatspartij.

G-1: Ik weet alleen de KVP. Mijn vader was een echte KVP-er.

I-2: Was hij lid?

G-1: Dat denk ik niet. Mogelijk. Ik weet het niet. Maar ja, dat moest. [hij was lid en tijdelijk lid van het partijbestuur tijdens een crisis].

I-2: En boodschappen doen? Was dat ook bij de katholieken?

G-1: Ja.

I-2: Je wist precies welke winkels katholiek waren?

G-1: We hadden twee katholieke slagers en die kwamen bij ons aan de deur de bestelling opnemen en die kwamen het vlees ook brengen. We hadden Janson, dat was een katholieke melkhandel op het hoekje. Aan de overkant zat een niet-katholiek, maar daar kochten we niet. We kochten altijd bij

de melkhandel. Ja, je had de bakker, H.A. van Noort uit de Doezastraat [M.A.M. van Noort, Doezastraat 19 en 21], die kwam bij ons brood brengen.

I-1: Een verzuilde samenleving he?

G-1: Ja, echt heel erg verzuild. Heel gek eigenlijk.

I-1: U ging ook naar een katholieke school?

G-1: Ja, een katholieke school, op het Levendaal. Daar had je drie scholen naast elkaar. De kleuterschool, waar ik op gezeten heb, bij de nonnen. De lagere school en daarnaast was de Mulo. Drie naast elkaar, waar nu de [Sint] Jorissteeg is. Nu rijden er auto's. Het hele complex is gesloopt.

I-1: Waar nu de grote bejaardenflat staat?

G-1: Ja.

I-2: Waar de bioscoop is geweest.

G-1: Dat was op de Hogewoerd. Dat was Casino. Die is ook gesloopt. Die zat er een beetje achter.

I-1: Was er thuis ruimte voor hobby's?

I-2: Verenigingen?

G-1: Mijn broers en zusjes zaten op de padvinderij. De katholieke, Sint Franciscus geloof ik. Maar ik ben er drie weken geweest, maar het trok mij niet. En we hadden thuis een piano. Iedereen kreeg les van een piano-juf eens in de week. Drie kwartier of een uur kregen we pianoles. Hobby's? Dat werd niet echt gestimuleerd. Het was niet een cultureel gezin. Het was meer praktisch en altijd bezig zijn om goede dingen te doen en vriendelijk te zijn voor andere mensen. Mijn vader was ook lid van de Vincentiusvereniging. Geld sponseren voor arme mensen. We kregen heel erg het gevoel mee goed te zijn voor je medemens. Altijd zorg hebben voor de ander. Kijken of de ander niet te kort kwam. Dat hebben we erg van huis uit meegekregen. Prettig.

I-2: Verenigingen? Sport?

G-1: Ja, ik heb in Leiderdorp getennist als jong meisje. Mijn broers en zussen ook. We gingen zwemmen in De Zijl. Maar dat ik lid was van een sportclub en elke week naar sport ging, dat had je in die tijd niet zo erg. We mochten gaan zwemmen en in de straat ging je voetballen, spelletjes doen: verstoppertje spelen, tikkertje doen. Van hek naar hekje en dan stonden hier een paar kinderen en dan moest je dingen raden en zodra je het geraden had, dan moest je achter de ander aan lopen. Het zijn van die spelletjes die je helemaal niet meer ziet tegenwoordig. Jammer. Als ik nu in de Cobetstraat kom, dan is het één en al auto. Voor kinderen is helemaal geen ruimte meer.

I-1: Relatief wel, maar als je het vergelijkt met vroeger...

G-1: Jonge kinderen kunnen niet tussen die auto's door een balletje...

I-2: Het is levensgevaarlijk.

G-1: Iedere keer als er een auto komt, moet je aan de kant. Daardoor moet je nu wel naar de sport, omdat je wat wil spelen.

I-1: Er wordt nog steeds gespeeld, maar ze moeten altijd stoppen voor al die fietsers en auto's, die langskomen.

G-1: Dat vrije, helemaal een plek voor jou...heerlijk!

I-1: Wat kunt u zich herinneren van de stad Leiden?

G-1: Weinig.

I-1: Kwam u wel eens in de binnenstad?

G-1: Het is zo: vanwege alle textiel.... We hadden een huisnaaister die eens per week kwam. Voor al die kinderen was er best wel werk: jurkjes, pyjamaatjes, ondergoed. Maar ik was pas 13 jaar – ik weet het nog heel goed, weet precies welk jurkje het was – dat ik voor het eerst een confectiejurkje kreeg en ik met mijn moeder naar de stad ging om een jurkje te kopen. Tot mijn 14^e, 15^e jaar kwam ik eigenlijk nooit in de binnenstad. Boodschappen werden bezorgd. Mijn moeder had naar mijn idee straatangst en ging eigenlijk nooit met ons de stad in. Ik ging wel eens met mijn zusje, maar toen was ik al wat ouder. Maar in mijn kindertijd, weet ik praktisch niets.

I-2: En de huisnaaister kwam aan huis?

G-1: Ja, we hadden zo'n houten geval met een klap en dan trappen. Die heb ik nog aan De Bakkerij gegeven. Die zit nu in Afrika. Ik ben daar helemaal niet zo handig in, dus ik heb het ding weggedaan. Een naaimachine, dan had je zo'n houten uitklap... prachtig. Dat zult u ook wel raar vinden: als je uit die buurt kwam, Burgemeesters- en Professorenwijk, dan kwam je alleen op de Breestraat. Wij kwamen nooit op de Haarlemmerstraat. Dat was de volksstraat en de mensen van de rest van Leiden – De Kooi, noem maar op – kwamen allemaal op de Haarlemmerstraat. Ik weet wel, het pand waar nu Siebold zit - daar zat een heel mooie schoenenwinkel - dat dat voor mij de grens was van Leiden. Het is krankzinnig natuurlijk, maar zo was het wel. We werden geacht gewoon op de Breestraat en omgeving boodschappen te doen. Er zat een heel duidelijke lijn: de Oude Rijn was toch een beetje een andere buurt dan de Nieuwe Rijn en de Botermarkt. En de Breestraat: daar had je ook heel mooie zaken: Gerzon, Zurloh en Mack. Dat weet u allemaal niet.

I-2: Gerzon wel.

G-1: Die zat naast Bert Schrier.

I-2: Die zat toch naast V&D?

G-1: Nee, nee.

I-1: Dat was Peek en Cloppenburg.

G-1: Je had Bert Schrier. Dan had je het pand daarnaast van die jongen van de herenmodezaak die failliet is gegaan. En dat pand van voor naar achter was Gerzon. Het grote pand van Zurloh op de Breestraat, dat nu al jaren leegstaat en daar schijnt Albert Heijn te komen. Schrier zit er al heel lang. De oude Schrier kwam toevallig mijn man tegen. Mijn man is namelijk geboren in het pand van Bert Schrier. Dat is weer een heel ander verhaal.

I-2: Uw man is daar geboren?

G-1: Mijn man is daar geboren. Mijn schoonvader had twee winkels in luxe huishoudelijke artikelen: in het pand van Bert Schrier en in het pand van....ik ben de naam steeds kwijt, naast Bernsen, een soort Zeemanwinkel. Het was voor hem te zwaar en toen moest hij een zaak wegdoen en toen heeft hij het pand van Schrier verkocht - of hij had het gehuurd - en toen is hij in de andere zaak doorgedaan. Toen mijn man zes jaar was, is hij naar de Roodenburgerstraat verhuisd. Dat is de andere tak.

I-2: Je had dus een heel duidelijk verschil tussen katholieken en niet-katholieken en tussen rijken en armen. Dat was nog sterker?

G-1: Ja. Het is heel raar dat het zo gelopen is. Zo ging dat.

I-1: Het is wel vervaagd. Je ziet het nog wel zien, er is nog wel een cultuurverschil, maar het is geen grens meer.

G-1: Maar het is niet meer zoals vroeger. Vroeger was het heel erg gescheiden.

I-1: In de jaren '70, toen ik studeerde, was de Haarlemmerstraat.... nou ja, aardig!! Maar boodschappen deed je op de Nieuwe Rijn. Mijn eerste kamer was op de Janvossensteeg. Ze zeiden: dat is een sociaal wat mindere buurt.

G-1: Zo was dat echt in die tijd.

I-1: Kleuterschool, lagere school en Mulo. Was die ook op het Levendaal?

G-1: Maar er was wel een Mulo, maar geen katholieke middelbare meisjesschool. Die was er dus niet, maar die was in Voorschoten bij de nonnen [Bijdorp]. De meeste meisjes die iets ouder waren dan ik, gingen allemaal naar Voorschoten. Dus ik zou ook naar Voorschoten gaan. In 1947 hebben de Zusters van Liefde uit Tilburg een school gesticht en de lokalen, die ze toen daarvoor gebruikt hebben, dat is nu de Webster Universiteit. Die zit aan de Boommart. Ik ben er in 1948 gekomen, ik was in de eerste klas, maar er was een klas boven mij. Ik herinner me nog: er stond een heel grote kolenkachel midden in het lokaal en het was een beetje oude troep, maar in de loop van dat jaar zijn we verhuisd naar het klooster van de nonnen op de Oude Vest. Waar nu de grote studentenflat staat, op de hoek van de Oude Vest. Daar is het Agnes verder doorgegroeid.

I-2: Waar nu de Pelikaanhof staat?

G-1: Op de hoek, waar nu de Pelikaanhof staat. Ik weet nog wel dat we vanuit het pand van de Webster Universiteit in optocht – allemaal moesten we wat dragen – vandaar uit naar de Oude Vest zijn gelopen. Daar heb ik vijf jaar op de meisjes-HBS gezeten.[examen MMS St. Agnes juni 1953]

I-1: De MMS?

G-1: Ja, de MMS. Je kon ook B doen. Ik heb eerst MMS-B gedaan, maar daar had ik niet zoveel idee van, toen ben ik doorgegaan. Toen heette het gewoon MMS. Ik was heel blij dat hij toen in Leiden kwam, want anders had ik iedere dag naar Voorschoten gemoeten, met de Blauwe Tram.

I-2: Je had wel een protestantse MMS?

G-1: Nee, je had een openbare MMS op de Garenmarkt en dat is nu Het Kruitschip, waar nu die bejaarden wonen. Nee, dat is niet waar. Het is het pand daarnaast, dat was de meisjes-HBS, op de hoek van de Raamsteeg. Of er een protestantse was, weet ik eigenlijk niet. Want de meeste meisjes gingen naar de Garenmarkt.

I-1: Het was een katholieke school, met catechisatie?

G-1: Alleen maar meisjes en we hadden een priester. We hadden godsdienstles. Wat ook heel opvallend was, je mocht niet zonder sokken, met blote voeten, de school in. Waarom weet ik niet. We moesten altijd sokjes aan, als we naar school gingen. Daar hadden we pest over in, dat deden we natuurlijk liever niet, dus we namen onze sokjes mee en dan gingen we demonstratief op de stoep op de Oude Vest met een paar meiden sokjes aantrekken. Waarom dat geweest is, is een raadsel. Vroeger liepen we niet met blote benen, kniekousjes en sokjes. Lange broeken ook niet. Maar als het

heel koud was, mocht je onder je rok een broek aantrekken, maar je moest je rokje eroverheen doen. Zo was het. Ook niet zonder mouwtjes. Geen blote armen. Het was zo anders. Gek he, je praat over eind veertiger jaren, begin vijftiger jaren.

I-1: Veel preutser?

G-1: Jazeker!

I-1: Ik wil even terug naar de oorlog. In het voorgesprek heeft u aangegeven daarover twee dingen te willen vertellen. Wat heeft u van de oorlog van 1940 tot 1945 gemerkt? Kunt u daar iets over vertellen?

G-1: De eerste jaren eigenlijk weinig. Er was geen dreiging. Maar naarmate de oorlog vorderde, werd het wat anders. Ik had een broer, die nu in de leeftijd van 90 is, die wilde niet in dienst en die zat bij ons thuis ondergedoken. Ik had een oudere broer, met schoonzusje, die woonden in Rhenen en die werden weggebombardeerd vanwege de Grebbeberg in 1944.

I-2: Niet in 1940?

G-1: Nee, er was iets bij Arnhem.

I-1: De slag bij Arnhem?

G-1: Ja. Rhenen bij de Grebbeberg. En toen is mijn broer met mijn schoonzusje met hun kindje, dat was net geboren, in een kinderwagen gebonden achter aan hun fiets – want er was geen openbaar vervoer toen of heel moeilijk – en ze wilden wat spulletjes van huis meenemen, want om alle kostbaarheden thuis te laten liggen – dus onder de matras van de baby (ze hadden bestek en ik weet niet wat ze allemaal meegenomen hadden), en die zijn toen in een paar dagen van Rhenen naar Leiden gefietst. En dat vond ik heel bijzonder, ze hebben 32 keer een lekke band gehad. In 1944! Waar moesten ze naar toe? We waren met velen, maar mijn ouders zeiden: kom maar bij ons. Want haar ouders – die man was leraar – en mijn vader kon wel eens goederen ruilen tegen eten in de Hongerwinter. Mijn vader was net boven de leeftijd dat hij niet opgepakt werd en mijn broers waren wel in die leeftijd, maar wilden niet naar Duitsland. Dus die zaten thuis ondergedoken en op zolder achter die stellingen hadden ze twee matrassjes liggen, voor als er razzia's zouden komen. Dat is iets, wat ik mij wel herinner uit die tijd. Ik weet ook dat er een fietsenrazzia was. Dat de Duitsers langskwamen om de fietsen mee te nemen. Mijn vader had een heel mooie fiets, maar die had hij verstopt, ook op zolder. En zijn auto moest hij inleveren. We raakten dus alles kwijt in die zin. Of die twee broers in het verzet iets gedaan hebben..... Ik moest wel eens briefjes rondbrengen. Ik had een onderjurkje met een zakje erin en dan werd ik gestuurd naar bepaalde families. Die meneer was niet te vertrouwen en die familie wel. Ik moest als kind – zogenaamd een beetje spelend – bij de voordeur werd ik naar binnen gehaald en dan bracht ik een briefje naar binnen. Of dat van mijn broers geweest is, weet ik niet helemaal zeker. Maar ze vertelden me natuurlijk niet alles, want ik zou als kind kunnen verklikken.

Zij hebben dus al die tijd in ons huis gezeten. En mijn vader ging op de fiets met mijn schoonzus naar de boer met lapjes stof en dan kwam hij thuis met een pondje kaas, boter of melk voor dat neefje, dat bij ons in huis was. Ze gingen door de sneeuw, door weer en wind op zoek naar eten. Hij had wat te ruilen, dat was op zich heel prettig. Eén keer was wel wat eng; de brug bij het Kanaal werd gebombardeerd. Dat was ook in die tijd, bij de Melchior Treublaan, waar de spoorbrug was. Met het luchtalarm, dat was wel eng. De vliegtuigen, die overvlogen. We zaten er wel ver van af, maar toch de dreiging. En het koken: gas was er niet meer. Mijn moeder had zo'n klein potkacheltje in de kamer staan en daar kookte ze op wat er dan te koken was. En ik had een broer – mijn twee na oudste broer

die liep in die jaren in Groningen stage bij een textielfabriek – die kon niet naar huis, maar stuurde af en toe een grote zak met aardappels naar huis. Want we hadden natuurlijk geen eten. Hij wist iemand te pakken daar die met auto's of vrachtauto's naar het westen reed en die nam dan, als die door alle grenzen heen ging, naar ons toe om een zak aardappels te brengen. Een mud aardappelswant we waren natuurlijk met velen thuis. Mijn moeder moest elke dag veel koken. Dat zijn voor mij duidelijke herinneringen. Ik zie mijn moeder nog staan in de woonkamer bij dat potkachtje. Ze kon heel goed huishouden. Ze was heel efficiënt en kon heel goed met restjes omgaan, want er mocht natuurlijk niets verloren gaan. We gingen wel - dat herinner ik me wel – op de HBS op de Hoge Rijndijk, de hoek met de Burggravenlaan – daar was ook een school; daar zit nu nog een openbare school; daar zit nu het Bona – maar vroeger was dat een christelijke jongens-HBS geloof ik (ik denk openbaar of christelijk) - en daar gingen we soep halen. Dan mocht ik mee. Met een pan in de tas en dan kregen we soep uit de gaarkeuken. Dat soort dingen herinner ik me.

I-2: Honger gehad?

G-1: Echte honger? Door de situatie dat we wat te ruilen hadden, ging het wel. Maar ik was zeven weken in het ziekenhuis. Ze hadden mij dus uit de kost. Als we naar school gingen, je had een bruggetje bij de Kraaijerstraat – dat heette het rustieke bruggetje, met prachtige houten armleuningen [de Van Disselbrug over de Zoeterwoudsesingel]. En uit angst dat de Duitsers het centrum van Leiden zouden binnenkomen, ze hadden natuurlijk heel veel vaste bruggen, die zullen verdedigd zijn, maar uit dit bruggetje werd de vloer uitgehaald, uit angst dat ze de kans hadden om de stad binnen te rijden.

I-1: Dat deden de Nederlanders om de Duitsers tegen te houden. In 1940? [neen, de Duitsers in 1944 tegen een eventuele invasie van Geallieerden, luchtlandingstroepen bijvoorbeeld]

G-1: Ja. Maar wat ik mij herinner, we konden niet meer over het bruggetje. De leuningen werden gesloopt, want er was hout nodig om te stoken. Een meter of 10 richting Jan van Houtkade was er een pontje. Er was in mijn ogen een oud chagrijnig mannetje, die erop stond, die moest – want hij had geen elektriciteit – met een klos dat touw trekken en moest hij ons naar de overkant brengen. Want wij moesten van 9 tot 12 en dan weer naar huis en van twee tot vier weer naar school. Dus twee keer per dag moesten we met het pontje over.

I-2: Dat was de brug toch?

G-1: Dat was bij de Jan van Houtkade, maar dit lag echt als vervoer van de mensen naar de Kraaijerstraat, want daar had je heel veel winkeltjes. Je had er een visboer, je had er een groenteboer, je had er een slager – De Roode: die mevrouw leeft ook nog steeds. Dat overvaren kostte een cent. En wij namen een cent of dubbeltje mee, maar er waren van die pestkoppen en die namen een gulden mee. Hoe hij dat regelde, weet ik niet, maar hij werd altijd heel boos. En dat vind ik ook wel begrijpelijk.

Maar op een gegeven moment was ik met een vriendinnetje, die woonde op de Jan van Houtkade, meegelopen en toen huppelde ik over die hekjes die langs de singel staan en toen ben ik gevallen en toen ben ik naar huis gegaan, ik had geen gevoel in mijn linkerarm, het was heel eng. Er was geen vervoer – geen fiets, auto, taxi of trein – we hadden dus die kinderwagen van mijn oudste broer en schoonzus, waar die baby in had gelegen, en toen hebben ze mij als kind van bijna 9 moeten vervoeren. Ze hebben mij in die kinderwagen gezet; ik schaamde me dood, maar als groot kind hebben ze mij toen naar het ziekenhuis gebracht.

I-1: Academisch Ziekenhuis?

G-1: Nee, het Elisabeth op de Hooigracht. Ik werd beneden neergelegd bij allerlei volwassenen. Ik heb vier weken met zo'n pen in mijn arm gelegen en toen mocht ik nog drie weken blijven. Dat was voor mijn ouders prima, want dan was er een kostganger minder. Het was natuurlijk in de Hongerwinter.

I-2: In het ziekenhuis was wel genoeg eten?

G-1: Ja, ze hadden wel wat eten. Of het lekker was? Maar ik vond het wel gezellig en leuk. De laatste week kon ik gewoon rondlopen bij de zusters. Ik was een jong kindje, die vonden dat wel best dat ik daar nog een tijdje bleef.

I-2: Ik heb daar laatst nog wat gedronken.

G-1: Bij Olivier. En dan zie je ook de kapel. Er waren allemaal nonnen.

I-2: Dat was voordat een vliegtuig daar neerstortte in de tuin?

G-1: Dat was volgens mij al gebeurd. Nee, dat is niet waar. Ik keek zo op die tuin, want ik lag beneden. Dat is naderhand gebeurd, in de tuin van het ziekenhuis. [neen; voordien, 24 oktober 1943]

I-1: Wanneer bent u in het ziekenhuis genomen. In welk jaar?

G-1: 1944. Ik ben van begin/half oktober tot half november geweest. Ik was 2 november jarig en toen was ik nog in het ziekenhuis. Daarom weet ik het nog zo goed. Zeg maar: tussen half oktober en half november.

I-2: Dat vliegtuig was daarna?

G-1: Ja, in 1945 volgens mij. Het is goed dat u dat zegt.

I-1: Onderduikers had u thuis?

G-1: Twee broers, ja.

I-1: U bent in de kinderwagen naar het ziekenhuis vervoerd en het pontje over de Zoeterwoudsesingel naar de Kraaijerstraat. Dat wilde u graag vertellen.

G-1: En er was ook nog die van het tafelkleedjesjurkje. Ik weet niet of u zich dat nog herinnert. Ik heb daar nog een foto van. Mijn oudste schoonzusje was redactrice bij Rotogravure op het Noordeinde. Daar was een soort afdeling, een redactie en dat blad heette Het Rijk der Vrouw. Ze moesten ook wat te melden hebben, er waren foto's van allerlei situaties uit de oorlog en dat soort dingen meer. Maar er was ook een handwerk-naaiafdeling en ik mocht met jurkjes die thuis gemaakt werden - er waren meerdere kinderen uiteraard - die werden in dat blad geplaatst. Ik geloof dat dat weekblad later de Margriet geworden is. Maar wat het leuke was, we hadden thuis die huisnaaister en toen hebben ze uit een tafelkleedje, ik was nog jong, een jurkje gemaakt. Ik werd daar altijd mee geplaagd: Ria met haar tafelkleedjesjurkje. Ik heb daar nog een foto van. Dat wilde ik laten zien vanuit de oorlog - want je had niet veel stof, want textiel werd niet meer geïmporteerd - dat er van een tafelkleedje een jurkje werd gemaakt. Zo werd ik gefotografeerd en heb ik in dat blad gestaan. Ik heb de foto nog wel.

I-2: We kunnen er even een foto van maken. Als dat mag?

G-1: Natuurlijk. Ik wil nog een dingetje over mijn vader vertellen. Dit is een el. Dat kwam uit de zaak, van Waals, die was van mijn vader.

I-1: Daar werd de stof mee afgemeten. Ik kan me dat goed herinneren dat het in een stoffenzaak werd gebruikt in de jaren '60.

G-1: Ik heb opgezocht op internet: 69,4 cm.

I-1: Wat heeft u nog meer van de oorlog gemerkt? Verdwenen er vriendjes en vriendinnetjes, die Joods waren?

G-1: Nee. Er waren geen Joodse kinderen die in de buurt woonden. Niet dat ik weet.

I-1: Nog iets gemerkt van de ontruiming van het Joodse Weeshuis?

G-1: Nee, ook niet. Dat was in de Roodenburgerstraat, om de hoek, in de buurt. Mijn man woonde in de Roodenburgerstraat, maar aan het andere einde. Die heeft iets meer van het bombardement gemerkt. Maar het weeshuis zat aan de Cronesteinkade en dat was voor ons niet te ver. Je was heel beperkt, je speelde nauwelijks vijf straten verder. Je speelde echt in je eigen buurtje. Bij ons in de straat woonden geen Joodse mensen. In de Roodenburgerstraat weet ik wel, twee kinderen die daar vlakbij woonden, maar die hebben de oorlog overleefd. Eén van die jongens zat bij mijn oudste broer op school. Dat was ook zo wat: mijn oudere broers hebben alle drie op het Bona gezeten in de Mariënpoolstraat. Dat was de katholieke jongens-HBS. Maar mijn jongste broer was net op de leeftijd dat hij ernaar toeging, maar hij zou er iedere dag helemaal naartoe moeten lopen. Mijn ouders vonden dat toch te ver.

I-1: Mariënpoolstraat. Is dat tegen Oegstgeest aan?

G-1: Ja. Bij de Rijnburgerweg. Je hebt de Boerhavelaan en daarnaast is de Mariënpoolstraat. Mijn jongste broer mocht daarom naar het Gymnasium, die zat bij ons om de hoek. Dat was openbaar, maar vanwege de afstand mocht hij er naar toe. Anders was ook hij... maar hij had geen fiets.

I-1: Om praktische redenen.

G-1: Om praktische redenen werd de religie losgelaten. Grappig eigenlijk. Nood breekt wet.

I-2: Het was ook het enige gymnasium natuurlijk. Als je naar het gymnasium wilde, kon je niet anders.

G-1: Als hij een fiets zou hebben gehad, had hij wel naar het Bona gemoeten. Die andere school op de hoek van de Burggravenlaan en de Hoge Rijndijk. Was die nou christelijk of neutraal? In elk geval: mijn broer vond het prima, dat hij naar het gymnasium ging.

I-1: Heeft u nog iets gemerkt van het bombardement op het Stationsplein?

G-1: Nee, dat is denk ik mij ontgaan als kind. Je was toch meer kind dan tegenwoordig de kinderen. Ze praatten toch niet zo makkelijk, niet met mij in elk geval. Ik was ook net een stukje jonger dan de rest. Laat maar.

I-1: U was 8, 9, 10 jaar.

G-1: Ik was 9 jaar toen de oorlog afgelopen was.

I-2: Daar nog wat van gemerkt, van de Bevrijding?

G-1: Ja, ik vond het prachtig. Een foto: even kijken. De zogenaamde huisnaaister. Dit was één zusje en een buurmeisje, die waren twee vliedertjes en ik was de tulp. Dat had de naaister gemaakt. Dat was het bevrijdingsfeest in de Laar de Kanterstraat. Dit was wat ik van de Bevrijding heb meegemaakt. Wij gingen niet de stad in. Oudere zusje van mij wel, maar als je 20 bent, dan is het leuk om die mensen te zien. Op de Hoge Rijndijk hebben we wel iets gezien van de intocht van de Canadezen, maar dat lag aan het einde van de straat. Dat was het enige wat ik ervan gemerkt heb en zo'n feest en verder niet.

I-1: Luisterden uw ouders illegaal naar de radio? Naar de toespraak van de koningin en zo?

G-1: Ja. En ook: het licht wat natuurlijk afgesloten, we zaten 's avonds bij een olielamp. Eén van mijn broers had het zo weten te frutselen dat we licht hadden, maar er mocht maar één lamp branden in de kamer. De gordijnen waren natuurlijk helemaal dicht en als er gebeld werd, ging de schakelaar om en dan werd weer de olielamp aangestoken. Dus we hadden één lamp in de woonkamer, een grote tafel, één lamp mocht er branden en dan konden we tenminste lezen en zien, maar dat was stiekem. Niemand mocht dat zien. We hadden vanuit de achterkamer een klappaampje, met een snoertje, dat ging over het muurtje naar de burens en dan hadden de burens ook licht. Dan had je één lamp.

I-1: Was de radio ergens verborgen? Het was illegaal.

G-1: Ik denk dat die boven stond, dat die verdekt opgesteld stond. Je bleef toch op de hoogte van de verhalen van de BBC. Ik denk dat mijn broers iets meer gedaan hebben dan ik geweten heb. Dat begrijp ik wel met zo'n jong kind. Als de mensen op straat iets vragen, dan verklik je iets en dat is gevaarlijk. Dus die hebben mij daar een beetje buiten gelaten, denk ik.

I-1: Ter bescherming van zichzelf en u?

G-1: Ook van het hele gezin.

I-1: Na de oorlog bent u naar de MMS gegaan?

G-1: Ja. In 1948, ik was de tweede lichting.

I-1: Hoeveel jaar heeft u daar gezeten?

G-1: Vijf Jaar. In 1953 heb ik eindexamen gedaan.

I-1: Wat bent u toen gaan doen?

G-1: Ik was heel onhandig. Ik had helemaal niets huishoudelijks over mij. Koken vond ik helemaal niets. Ik wilde dus de richting van mijn vader in, het zakenleven. Ik dacht: als ik oud ben, neem ik een huishoudster, dan hoef ik al dat soort dingen niet te doen. Op het Galgewater had je de huishoudschool. Dat was de katholieke huishoudschool. Je had er twee: één aan de Groenhazengracht en één aan het Galgewater. Het pand staat er nog steeds. En op het Noordeinde 50 had je een internaat voor rijke meisjes vanuit het hele land, die één jaar of twee jaar naar Leiden kwamen om een soort vormingsklas te volgen – zo heette dat – dus ik heb een jaar de vormingsklas gedaan [examen juni 1954] om van alles en nog wat te leren over huishoudelijke zaken, over voeding (de schijf van vijf), efficiëntie, omgang met huishoudelijke apparaten, dat soort dingen. Dat was op het Galgewater. Want het was katholiek. Het internaat was op het Noordeinde 50, een vrij groot pand. Dat sloot aan. Je kon via de binnentuin naar die school lopen. Het was het internaat dat bij de huishoudschool – de Rooms Katholieke Vakschool voor meisjes – hoorde. Getrouwde vrouwen mochten in die tijd niet deelnemen aan het arbeidsproces. Op goede wijze een huishouding regelen was van belang. Een bijkomende reden voor hun verblijf hier was 'Leiden studentenstad'. Deze jonge vrouwen gingen naar de katholieke dansschool van Evert Castelein om de mogelijkheid te krijgen in contact te komen met studenten. Dat mocht je niet hardop zeggen, maar het was wel zo.

I-1: Zat u intern?

G-1: Nee, nee, ik zat gewoon thuis. Maar ik zat in een klas met meisjes uit het hele land: uit Limburg – Geleen – uit.... En die zaten intern. Ik zat met een meisje, Toos de Wit, de dochter van mijn Franse leraar, samen in die vormingsklas. En toen wilde ik toch naar de textielschool, want ik wilde graag de textiel in, maar mijn vader vond mij nog een beetje te jong. Want ik zou alleen als meisje van 18 jaar

op kamers gaan in Tilburg. Een zusje van mij had een leraressenopleiding gedaan aan de huishoudschool, om les te geven aan een huishoudschool, en dat vond mijn vader ook heel geschikt voor mij. Ik was toch te gehoorzaam en dat heb ik dus gedaan. En na 2 ½ jaar was ik daarmee klaar.

I-2: Waar was dat?

G-1: Op het Galgewater. Daar was een opleiding. En toen was ik daarmee klaar. En lesgeven. Ik heb het geprobeerd, onder invloed van mijn vader. Die was daar toch een beetje dominant in. Toen ben ik les gaan geven in Den Haag aan de Woudenbergstraatschool, een huishoudschool. Dat lag me niet zo heel erg. Maar toen ben ik in '60 getrouwd en in die tijd werd je ontslagen. Als werkende vrouw mocht je niet getrouwd zijn. Dat vond ik eigenlijk helemaal niet zo erg, want ik was eigenlijk wel blij dat ik van die school af was.

Maar dat kwam ook, ik wilde toentertijd eigenlijk psychologie gaan studeren. Want dat hadden de directrice en een docent van psychologie op de huishoudschool mij aangeraden: "Joh, je moet een andere kant op, je moet dat gaan doen". Maar mijn vader vond dat maar zo zo - hij stierf een half jaar later [1 april 1958] – maar dat heb ik toch niet gedaan en ben ik toch maar les gaan geven. Toen zijn we getrouwd en mijn man [J.H.A. van der Stok] wilde heel graag dat ik bij hem in de zaak kwam. Hij had een grote zaak met acht man personeel. En hij wilde kleiner, met mij samen en we hebben hier op de Oude Rijn een pand – dat was in de firma van Van der Stok – helemaal gerestaureerd, anderhalf jaar lang, en toen zijn wij daar gaan wonen met onze jongens – we hadden inmiddels drie kinderen – en toen ben ik in het vak meegegaan en gebleven.

I-1: Wanneer bent u getrouwd?

G-1: In 1960 [20 juli]. Ik heb drie jaar les gegeven, van 1957 tot 1960. Toen werd ik ontslagen. Dat wilde ik ook nog zeggen: toen we gingen trouwen, kon je geen huis kopen. Dat was te groot voor twee mensen. Er werd veel ingewoond, want de huizenmarkt was heel miniem. Dat ging heel moeilijk. En toen woonde mijn broer, die nu 90 is en nog in leven is, die woonde in bij de moeder van mijn oudste schoonzusje. Die woonde op het hoekje van de De Gijselaarstraat en de Cobetstraat. Die mevrouw was weduwe en mijn broer had daar gewoond met zijn vrouw en twee kinderen gekregen. Het werd daar te klein en toen mochten wij de benedenruimte met zijn tweeën, daar hadden we toestemming voor. [Cobetstraat 32]

I-2: En dat was in...?

G-1: 1960. En toen kregen we onze eerste zoon in 1962. Toen werd het een beetje te klein en mijn moeder woonde op de Cobetstraat 48, waar ik geboren ben, die was weduwe en had een lichte hersenbloeding gehad en toen werd het bejaardenhuis Roomburg opgericht in '68.

I-1: Waar was dat?

G-1: Aan het Kanaal, aan de overkant van het water. Toen was ik zwanger van onze tweede zoon en toen zei mijn moeder: komen jullie alvast maar inwonen bij mij, met de zwangerschap, als je net een baby hebt, is het lastig om te verhuizen. Toen zijn we bij mijn moeder gaan inwonen op nr. 48. Je kreeg daar toestemming voor, want ik kreeg bijna een tweede kind. Dan mag je wel. En toen zei mijn moeder met het idee: "Luister eens, ik ga over een half jaar weg. Dan kunnen jullie dit huis kopen". Zo is het toen gegaan. We hadden inmiddels twee kinderen in dat huis. We hadden geen problemen met de gemeente, omdat we twee kinderen hadden. We hadden dat huis niet kunnen kopen als stel.[Catharina Josephina Jorna overleed 11-8-1968]

I-2: Ook voor kopen had je regels?

G-1: Ja, ja. Hans? We mochten, toen we van mevrouw Wilmink naar mijn moeder gingen, het huis van mijn moeder toch niet kopen, toen we nog geen kinderen hadden?

G-2: Met kopen en verkopen bemoeiden ze zich niet, maar je mocht er niet wonen.

G-1: Je had geen woonvergunning.

G-2: Wie de eigenaar was, zal hen een zorg zijn, maar wel wie erin gingen wonen.

G-1: We mochten het huis van mijn moeder niet kopen zonder kinderen.

G-2: Wel kopen.

G-1: Maar er niet in gaan wonen.

G-2: Maar wel toen je moeder er nog in was. Toen konden we erin trekken. Je had kooprecht, als je ouders eruit gingen.

G-1: Zo moest je dat een beetje regelen. In '65, toen is Arnoud geboren, we hebben vijf jaar op nummer 32 gewoond, toen zijn we naar de Cobetstraat 48 verhuisd.

I-1: Wanneer heeft u uw man ontmoet?

G-1: Hij woonde in de buurt, we kenden elkaar wel. We hebben met elkaar op dansles gezeten bij Evert Castelein. Dat was de katholieke dansschool, Hooglandse Kerkgracht 48. Daar was de dansschool van Evert Castelein. Omdat het ook een katholiek gezin was – hij had vijf zusjes – van school en middenstand, we kenden elkaar wel enigszins. We hebben elkaar een tijdje gewoon niet gezien, tussendoor wat met andere vriendjes, je was 18, 19, 20, je had andere leuke dingen te doen. Ik heb een tijdje een relatie gehad met een vriend van mijn broer - die ene die 90 is en nog steeds leeft - die was een stuk ouder dan ik – die was 10, 12 jaar ouder dan ik. Toen werd mijn vader 70 jaar, dat was vroeger best een hele leeftijd, en dat werd gevierd met een etentje. We gingen een etentje hebben bij waar nu dat reisbureau zit, in de Breestraat tegenover het Stadhuis: Het Gulden Vlies. Daar hadden we een diner met broers, zussen, schoonzussen en de hele familie. Toen kon ik die vriend eigenlijk niet uitnodigen; mijn vader was er niet zo blij mee. Ik was eigenlijk verliefd op Hans zo stiekem en hij op mij, en toen dacht ik: goh, ik vraag of Hans meegaat met het diner van mijn vader. Ik heb Hans uitgenodigd en hij zei: "Ja", en hij is meegegaan. Zo is dat gebleven. Dat klikte.

I-2: Zijn alle broers en zussen katholiek getrouwd?

G-1: Even kijken, ik heb twee zussen die niet getrouwd zijn. Ik heb zelfs een zus in het klooster gehad.[Johanna Albertina, geb. 22-12-1922, legde op 23-7-1951 de eeuwige geloften af als zuster Carola bij de Congregatie der Liefdezusters van de H. Carolus Borromëus uit Maastricht en woonde in Molde, Noorwegen] Ja, ik was de laatste die trouwde. Ja, allemaal katholiek getrouwd.

I-1: U zelf ook?

G-1: Ja, ik ben ook katholiek getrouwd.

I-2: Anders had u een probleem thuis?

G-1: Mijn zusje had verkering met een niet-katholieke jongen. Ik heb dat altijd heel betreurenswaardig gevonden: ik denk dat mijn vader zoveel druk op haar heeft uitgeoefend dat ze het uit heeft gemaakt. Ze heeft naderhand wel een vriend gehad, maar ik denk dat dat voor haar heel vreselijk is geweest, dat ze dat niet heeft mogen doorzetten. Ik vind dat allemaal heel triest achteraf.

Mijn vader deed dat vol goede bedoelingen, maar haar leven heeft daardoor toch een hele klap gekregen.

I-2: Je hoort dat nu van de moslimimmigranten. Dat scheelt een generatie.

G-1: Ja. Zelfs Aboutaleb zegt dat zijn dochter met een moslim moet trouwen. Het is een heel vrije man die goed in het leven staat. Maar over zijn dochter heb ik een keer gehoord dat die met een moslim moet trouwen. Dus zij zitten nog in hetzelfde schuitje. Onze kinderen zijn ook nog gedoopt. De jongste is van '67. Toen waren wij in de jaren '70, een beetje een bijzondere tijd. De verandering, vrijmaken en toen zijn wij ons geloof een beetje kwijt geraakt. Nee, niet het geloof, maar de kerk.

I-1: Maar in de jaren '60 bent u nog elke zondag naar de kerk geweest?

G-1: Ja, de Petruskerk aan de Lammenschansweg, waar je langsrijdt, met die klok. De kinderen allemaal gedoopt, wij zijn er ook getrouwd.

I-1: Ook het stadhuis?

G-1: Dat was even een formaliteit. De kerk was het belangrijkste. Dat is nog steeds zo. Wanneer bent u van uw geloof gevallen?

I-1: Ik ben nooit van mijn geloof gevallen.

G-1: Maar u bent wel christelijk opgevoed?

I-1: Wel christelijk opgevoed, min of meer. Christelijke lagere school geweest. Maar de Doopsgezinden kennen de volwassenendoop. Mijn vader zei met een brok in de keel: "Ik zou het heel fijn vinden als je ook de gelofte wilt afleggen in de kerk". Maar ik zei: "Dat doe ik niet". Ik heb een heel andere levensopvatting, die veel meer gaat naar het Boeddhisme. Ik doe aan yoga. Mijn vader vond dat nogal Mijn moeder was daar heel makkelijk in: als je maar gelukkig wordt, vind ik alles prima. Er werd verder geen druk uitgeoefend. Dat was dankzij mijn moeder. Die was daar heel rekkelijk in. Mijn ouders hadden een vakantiehuis in Zuid-Zwitserland, dat was een katholiek kanton. Mijn moeder - die sprak Italiaans - ging elke zondag naar de katholieke kerk. Die vond de katholieke Hoogmis heel mooi. Mijn ouders deden veel moeilijker over politiek.

G-1: Ik geloof dat vrouwen daar iets makkelijker in zijn.

I-1: Terug naar u. U bent in 1960 getrouwd en u bent later bij uw man in de zaak gegaan. Wat voor zaak was dat?

G-1: Wij hadden de eerste cookshop: verkopen van artikelen die je nodig hebt in de keuken. Wij zijn toen naar Engeland geweest om te kijken; daar was het als eerste. Het was een specialisatie van luxe, huishoudelijke artikelen. Nu heb je op de Botermarkt KitchenArt. Toen wij gingen stoppen met de zaak, is Yvonne bij ons gekomen. Wij vonden het in ons pand niet zo prettig. Je woont er boven en dan houd je de relatie met de winkel. En toen ben ik in contact gekomen met de oud-onderwijzeres van mijn lagere school, juffrouw Tonis, die hadden een banketbakkerij op de Botermarkt. Toen ben ik met die mevrouw gaan praten: die vond het verder prima. Die had de winkel leeg staan beneden, de bakkerij was opgeheven. En toen is Yvonne die zaak gaan doen. Dat is haar winkel, een voorbeeld waarmee wij begonnen zijn.

I-1: Een vervolg van...?

G-1: Onze zaak: die Cookshop was iets nieuws in de jaren '70.

I-1: U zat op de Oude Rijn.

G-1: Mijn man had een huurpand op de Breestraat, waar nu een soort Zeeman zit, tegenover Zurloh. Ik kan iedere keer niet op de naam komen.

I-1: De Wibra? Niet aan de kant van het Stadhuis, maar aan de overkant.

G-1: Ja. Met een prachtige etalage. Die hebben ze helemaal weggehaald. Het was een heel mooie zaak. Mijn man had helemaal niet zoveel ideeën, met acht man personeel. Hij wilde eigenlijk een heel andere richting op. Maar vroeger ging dat van vader op zoon en dan ga je mee. En dat pand – Oude Rijn 10 - dat was een groothandel van Van der Stok, dat kwam leeg, een pand uit 1590, met veel historiciteit erin, dat hebben we helemaal gerestaureerd. Toen zijn we er samen verder ingegaan als Cookshop.

I-1: Dat was op de Oude Rijn. Maar de zaak van uw man zat op de Breestraat?

G-1: Ja. Tot 1975. En in 1975 zijn we naar de Oude Rijn gegaan.

I-2: Met de winkel?

G-1: We hebben het eerst afgebouwd op de Breestraat. Dat was een hele klus en in september 1976 is de winkel daar geopend.

I-1: Hoe ging dat?

G-1: Heel goed, uitstekend. Hij is een heel goede zakenman. We hebben heel goed gedraaid, ook in de crisisjaren. Mijn man is een slimme inkoper. Een heel goede periode gehad. De kinderen zaten alle drie op het gymnasium. Dat ging allemaal goed. We hebben een leuke periode gehad.

I-1: Wat was uw rol in het bedrijf?

G-1: Samen de inkoop en de verkoop in de winkel.

I-1: Echt detailhandel.

G-1: Ja.

I-1: Was het druk?

G-1: Ja. Het was druk. Goed bezette zaak, goede naam. Kende u het niet?

I-1: Nee. Ik zal het wel gezien hebben. Ik woonde in de Janvossensteeg en liep er elke dag langs.

I-2: Ik kwam wel in de Breestraat, maar in die tijd niet daar.

G-1: U bent van '55?

I-1: Ja.

I-2: Ik van '49.

G-1: We zijn in '89 gestopt. Jullie waren jong in die tijd en niet zo geïnteresseerd, wel in de kroeg, maar niet in al die kookdingen. Kan ik me voorstellen.

I-2: En iets meer voor vrouwen dan voor mannen.

G-1: Ook dat.

I-1: Vond u het zwaar?

G-1: Het is zo: ik had toen liever psychologie gaan studeren. Op een gegeven moment moest je een keuze maken. Mijn man vond die andere zaak echt helemaal niet prettig. En dit was voor ons een redelijke optie om samen door te gaan. Ik heb er toch voor gekozen om dat te doen. Je kunt je in je vrije tijd toch ook bezighouden met allerlei dingen op het gebied van psychologie en ook literatuur. Ik heb ook jaren yoga gedaan, een jaar of 20. Je kunt op alle mogelijke manieren met die stof bezighouden. Lezen van literatuur op dat gebied. In studie te zijn. Er is zoveel op dat gebied. Daar kan je ook je interesse in hebben.

I-1: Het is wel zwaar: drie kinderen op te voeden, het huishouden te doen en de winkel. Dat is fors. Lange dagen.

G-1: Ja. Het is pittig. Zeker. Maar ik heb met genoeg gedaan. Ik was 40, toen ik daar begon. Het is goed gegaan.

I-1: En u had klanten uit Leiden en misschien ook uit omstreken?

G-1: Ja. De mensen vonden het ook heel jammer, toen we gingen stoppen. Het was een hartstikke leuke zaak. Het was vernieuwend. Het feit dat we uit de Cobetstraat weggingen – u kent de buurt: prachtig huis, mooie buurt – hier, de Oude Rijn, hoorde toch een beetje bij de Haarlemmerstraat. De Oude Rijn had helemaal geen goede naam. Wat deden we door in godsnaam met een gezin met drie kinderen om vandaar naar de Oude Rijn te verhuizen?

I-1: In welk jaar bent u verhuisd?

G-1: '75. In '76 hebben we de zaak geopend. Toen was het een oude troep. We waren één van de eersten, die op de Oude Rijn gingen restaureren. Toen wij begonnen, waren er vijf aanvragen voor restauratie, één op de Herengracht, en wij en op de Hooigracht. En toen wij anderhalf jaar later stopten – toen was de restauratie klaar - waren er 159 aanvragen. Die hausse is helemaal in de jaren '70 en '80 tot stand gekomen. Ik heb u laten zien geloof ik: van de Vereniging Oud Leiden: ik ben daar een beetje trots op. Van de vereniging voor onze voortrekkersrol.

I-1: In 1973.

G-1: Toen zijn we begonnen. Toen zijn de eerste voorbereidingen getroffen en in 1974 – 1975 is het afgemaakt.

I-1: Uw man heeft het pand gekocht?

G-1: Het was eigendom van de firma. We hebben uit de firma gekocht. We zijn samen eigenaar.

I-1: Leuk toch! Potterie Van der Stok.

I-2: Zal ik het vastleggen?

G-1: Kijk, het is ook een waardering van de Vereniging Oud Leiden. Ik ben echt wel een liefhebber van de stad en zo'n onderscheiding is toch wel erg leuk.

I-1: Zeker als u één van de eersten bent.

G-1: Ik geloof niet dat er nog veel particulieren een onderscheiding hebben gehad van de vereniging.

I-1: Hoe heeft u de restauratie aangepakt? Hebt u zelf veel geklust? Hebt u het laten doen? Met veel subsidie?

G-1: Ja, we hebben veel subsidie gehad. Het is namelijk zo: er was een architect van de gemeente, een restauratie-architect, meneer Van Hemert uit Alphen. Mijn man had het idee: hij heeft beetje

een hekel aan architecten. Niet altijd de makkelijkste mensen. Hij zegt: “Dat huis, dat is al eens een keer gebouwd, dat is al een keer ontworpen. Ik heb liever geen architect erbij”. Toen zei die meneer Van Hemert: “Ik wil je begeleiden, maar dan moet je alle dingen, stopcontacten, draden en dergelijke zelf regelen en dan wil ik je wel begeleiden”. Dat hebben we toen geaccepteerd. Hij heeft dat bijzonder goed gedaan, met Van Hemert samen. Ze gingen elke week samen een hapje eten en even overleggen. Die architect had gezegd: “Luister, ik wil wel dat je die en die aannemer neemt”. Dat was een stel uit Ter Aar. Echte vaklui. De combinatie tussen meneer Van Hemert en de aannemer was ook heel perfect. We hebben een fantastische restauratie gehad. Dus hij heeft begeleid. Mijn man – ik zat toch vaak thuis met de jongens – ging bijna dagelijks vanuit de Breestraat even kijken hoe het ging. Er was goed contact met het personeel. We hebben een fantastische restauratie tot stand gebracht, met een architect-begeleiding.

I-2: En de winkel ging gewoon door?

G-1: Ja, maar de winkel was nog daar.

I-1: Maar u had wel werk aan de winkel in de Breestraat?

G-1: Ja. In het begin ging het nog wel, maar naderhand kon zo’n werkwijze niet meer, omdat er veel restauraties kwamen. We hebben ontzettend veel geluk gehad dat wij zo vroeg begonnen en dat hij het aan ons wilde overlaten. Het is ook niets voor niets dat we die onderscheiding hebben gehad. Het is heel authentiek, uit 1590. Echt een heel mooi huis. Groot ook: beneden de winkelruimte en drie etages daarboven.

I-1: Het gezin had veel ruimte?

G-1: Daarachter was heel leuk: er was een grote opslagruimte, waarschijnlijk het oude achterhuis geweest of iets. We hadden daar een tennistafel staan. Er zat een verhoginkje in, dus de kinderen hebben daar altijd feesten gegeven. De muziek kon daar lekker hard staan. Ze konden daar tafeltennissen, ze konden daar van alles. Het was echt een heel leuke plek. De kinderen kwamen allemaal in de pubertijd. Een heel leuke periode geweest.

I-1: U had een detailhandelsfunctie in Leiden. Hebt u ook nog met andere detaillisten veel samengewerkt? Lid geweest van een ondernemersvereniging?

G-1: Nee, wel van een landelijke inkoopvereniging. Maar we hadden geen middenstandsbond. Nee, het was niet nodig. Het liep gewoon echt goed.

I-2: Er was ook geen echte winkelstraat.

G-1: Nee, we zaten een beetje exclusief. De mensen kwamen echt graag bij ons.

I-1: Ik heb zeker de Oude Rijn nog opgeknapt zien worden in de jaren ’70 van een achterbuurt naar een prachtige gracht. Ze zijn nog bezig, maar je zag dat het echt een heel mooie buurt werd.

G-1: Mensen vinden het ook leuk om hier te wonen. Van Rij, die oude wethouder, die woont ook op de Oude Rijn – die kent u misschien wel - en er woont hier van alles: een hoogleraar psychologie. Het is hier echt opgeknapt: ook simpele mensen, dat is het punt niet, maar er woont van alles en nog wat. Het is zo’n wisseling van groepen mensen met elkaar. Het werkt heel leuk.

I-1: Het is vaak heel fijn wonen.

G-1: Ja. Heel gezellig.

I-1: De kinderen zijn opgegroeid, ze zijn naar de middelbare school geweest: alle drie naar het Stedelijk Gymnasium geweest?

G-1: Alle drie geslaagd.

I-1: Zijn ze gaan studeren?

G-1: Een zoon, die daar rechts hangt, die is overleden toen hij 20 was. De oudste zoon is ingenieur geworden – Delft – en de jongste heeft kunstgeschiedenis gestudeerd. Die zit een beetje in de fotowinkelwereld, het uitgeven van boeken, hij doceert ook aan een academie in Breda. Het is wat moeilijker. Als je ingenieur bent, heb je meer een vaste baan. En hij doet heel veel dingen samen met zijn vriendin. Dat gaat prima.

I-1: U bent in 1989 gestopt. Kunt u daar wat over vertellen?

G-1: We hadden het overlijden van onze zoon. Een zusje van mij was in die tijd al stervende. Die had kanker. We hebben daar toen de nalatenschap van gekregen. We waren door die twee sterfgevallen toch erg ontdaan. Je staat wat moeilijker in het leven, laat ik het zo zeggen, en toen konden we het ons permitteren om ermee te stoppen. Misschien had we achteraf wat langer moeten doorgaan, maar op dat moment was het voor ons een meer emotionele zaak om te zeggen: jongens, het kan. Op dat moment was het voor ons de beste oplossing. Het gaat gelukkig nu allemaal goed: we hebben het goed verwerkt en kunnen er goed meelevens, maar het is een heel moeilijke periode in ons leven geweest.

I1 + I-2: Jazeker.

I-1: Wat bent u toen gaan doen?

G-1: Ik ben een beetje gaan fladderen. Ik heb een cursus Italiaans gedaan – ik vind Italië een fantastisch land. Ik hoor dat uw vrouw ook Italiaans spreekt?

I-1: Mijn moeder. Ze was heel goed. Ze sprak zelfs dialect.

G-1: Prachtige taal. Ik ben bestuurslid geworden van de begraafplaats Groenesteeg. Ik ben wat gaan lezen, ik ben wat vaker op reis gegaan, een paar keer naar Italië. Mijn man ging niet altijd mee. Ik ging met een gezelschap: kunst kijken. Ik had toch niet meer de puf om te gaan studeren en ik heb op andere manieren me gaan interesseren voor alle dingen, ook voor kunst. En de taal vind ik heel bijzonder. En yoga. Achteraf denk ik: wat is die tijd hard gelopen! Het is zo hard gegaan, al die jaren!

I-1: Wat heeft u voor de Stichting kerkhof Groenesteeg gedaan?

G-1: Op een gegeven ogenblik begon het net een beetje te komen. Ze zijn veel actiever geworden in de loop van de jaren. Ik heb toentertijd met Tineke de Boer-Donia – haar naam kent u misschien nog; ze zat ook in de Vereniging Oud Leiden – in het bestuur gezeten en tentoonstellingen georganiseerd. De Groenesteeg was een beetje ingeslapen. Meneer Van Soest, hoogleraar uit Oegstgeest, was voorzitter en het was zoals het was. Maar toen is er geleidelijkaan meer activiteit gekomen om de begraafplaats de Groenesteeg meer onder de mensen en onder de aandacht te brengen. En in de loop van de jaren is er gerestaureerd. Ook nadat ik weg was gegaan - ik ben er twaalf jaar bestuurslid geweest – om meer aandacht te krijgen. De graven zijn opgeknapt, het is allemaal beter geworden, er zijn regelmatig lezingen; een keer in de maand geloof ik. Het is steeds meer in de aandacht gekomen en ik heb een beetje in het begin ervan – onder meer door tentoonstellingen daar – meer aandacht gegeven aan de begraafplaats. Maar daar ben ik inmiddels wel mee gestopt. En toen ben ik

lid geworden van het bestuur van het buurtvereniging Maredorp. Want ik vind het leuk, de betrokkenheid bij de mensen en alles. En daar ben ik twee jaar geleden mee gestopt.

I-1: Wat heeft u daarvoor gedaan?

G-1: Voor Maredorp heb ik dingen georganiseerd. We hebben voor het 35-jarig bestaan acties georganiseerd. Dingen voor ingekocht, op dezelfde wijze als bij de Groenesteeg wat meer bekendheid gegeven. Het krantje hadden we: in de redactie van de krant gezeten. Iedere drie maanden komt er een krantje uit: Maredorpse Post. Daar ook aan meegewerkt. Dingen organiseren ook: niet alleen de borrels, maar ook een lezing. Ik vind het nog steeds leuk: ik ben nog steeds betrokken. Elke drie maanden help ik kranten vouwen. Want de hele buurt, 1800 huizen, krijgen een krant. We hebben 1800 kranten te vouwen.

I-2: Dat is daar?

G-1: Aan de overkant. Maar ik blijf toch betrokken bij de buurtvereniging.

I-2: Dit is Pancras.

G-1: Dit is Pancras, daar ben ik ook lid van. Daar ben ik ook lid van.

I-1: Maredorp is aan de overkant van de Oude Vest?

G-1: Nee, van de Oude Rijn. Het bruggetje over. Ik ben een stapje opgeschoven. Ik ben nog steeds geïnteresseerd. De voorzitter, Arthur Elias, die woont hier aan de overkant, die loopt met zijn hondje vaak en dan praten we even met elkaar. Het is hier een beetje de hondenuitlaatstrook voor de deur. Die betrokkenheid bij de stad: dinsdag hebben we weer vergadering hier van Pancras, ledenvergadering. We maken ons nu dik over dat Culinair. Leiden Culinair wil op de Kaasmarkt Leiden Culinair doen. Daar zijn we natuurlijk niet zo erg enthousiast over.

I-2: Altijd onder leiding van ...

G-1: Rob van Marwijk.

I-2: Nee, wie was hier in Pancras altijd...?

G-1: Jaap van Meijgaarden. Ja, de heer en meester van de Pancras. Maar goed, hij doet veel. Met de Hooigracht, het verkeer allemaal. Ik vind alleen dat hij de Hoogstraat wat verwaarloost. Want ik heb er al jaren geleden met René Verdel - van de gemeente - dat die Hoogstraat: dat is toch doodzonde, dat is toch één van de mooiste punten van Leiden, waar de Rijnen samenkomen, ik heb gezegd: "Man, doe er wat mee. Hang daar borden op met de geschiedenis van Leiden. Hang borden op over het ontstaan van de Waag. Doe iets over het mooiste punt van Leiden. Zet er een paar bloembakken neer, zet er een paar bankjes neer en maak er wat van!" Ik heb het kortgeleden weer aangekaart, maar er gebeurt niets!

I-2: Eerst moeten ze die vaste kramen weg hebben.

G-1: Er staat er één kraam: de stroopwafelkraam op zaterdag.

I-2: Toen waren er vaste kramen op dat mooie plekje.

G-1: Toen hebben ze het nog aan Jan Lange van Annie's een tijd verhuurd en die heeft het teruggegeven. Het is toch niet zo moeilijk en het hoeft toch niet zo veel geld te kosten en het hoeft niet de hele Hoogstraat te zijn. Al is het maar 3 meter bij wijze van spreken. Maar maak er iets van. Die toeristen vinden het hartstikke leuk om iets te weten van dat punt. Het is toch een prachtig punt:

markant, aan de voet van de Burcht. Maar goed, daar word ik wel eens een beetje kwaad. Maar jullie hadden toch ook zo'n actieve man: Waal. Je hebt toch gewerkt met Cees Waal als wethouder?

I-2: Die heb ik nauwelijks meegemaakt. Die heb ik naderhand wel meegemaakt, maar ik was meer na die tijd. Tjeerd van Rij heb ik wel veel meegemaakt.

G-1: Tjeerd van Rij wel. Het was '75: 40 jaar geleden. Zo oud ben je nog niet.

I-2: Ik ben 68. Ik ben van '49.

I-1: Ik ben van '55.

G-1: Mijn oudste zoon is 54.

I-1: Bent u nog actief met de kleinkinderen?

G-1: Ja, in zekere zin wel. Mijn oudste zoon woont in Leiden en die heeft twee kinderen, een dochter en een zoon en ik heb dus 14 jaar lang iedere week een dag opgepast. En toen waren ze 14. Toevallig hadden we het er gisteren over; we hadden een etentje bij hen. Mijn kleindochter, die studeert in Amsterdam en die is erg vlot: die heeft haar bachelor gehaald en heeft nog tijd over en die gaat drie maanden in Zuid-Amerika - althans aan de westkust – trekken. Toen kwamen we te praten over het oppassen. Toen werd ze wat groot, ze zei: "Dan ging ik na school met een vriendinnetje mee en oma, die zat dan thuis op te passen". Mijn kleinzoon ging met een vriendje mee. Toen had ze gezegd: "Oma hoeft niet meer op te passen". Mijn andere kleinzoon, die woont in Amsterdam. Dat is iets moeilijker. Maar bij de Leidse twee heb ik veel opgepast. Dat doet u natuurlijk ook. Is het een kleinzoon of kleindochter?

I-2: Kleinzoon.

G-1: Gaat die straks mee naar huis?

I-2: Ik ga hem ophalen en die gaat dan mee naar huis.

G-1: Het is toch leuk om iets te doen?

I-2: Ja! Mijn zoon vroeg laatst over de kleinkinderen: tel ik nog mee? Toen heb ik hem een eerlijk antwoord gegeven: "Nou, een klein beetje nog".

G-1: Opa's en oma's doen natuurlijk veel.

I-2: Ik zei ook: "Toen jij kwam ging het net zo! Toen telden we ook niet meer mee."

I-1: U bent verhuisd van de Oude Rijn naar dit appartement op de Hooglandse Kerkgracht. Wanneer is dat gebeurd?

G-1: We zijn verhuisd op 23 april 2015. We wonen hier twee jaar, over een week. De verhuizing: van één kant: qua sfeer doet zo'n oud pand mij meer. Maar we hebben enorm het geluk gehad dat we dit konden kopen. In dat huis zitten namelijk heel veel trappen: niet alleen van de parterre naar de woonkamer, maar er kan ook geen lift aan, omdat er een tussenkamertje is. Die trap moet je altijd blijven lopen. Als je oud bent, is dat op zich natuurlijk wel goed. Maar ook vanuit de woonkamer: de voorkamer was wat hoger dan de achterkamer. Er waren een paar treetjes. Maar vooral van de kamer naar de keuken waren vijf treetjes. Ik ben nu nog vitaal en gezond, maar over vijf jaar, als ik dan nog leef, weet ik het niet. Dus toen zich dit voordeed en wij het geluk hadden: een stel voor ons die zijn naar boven gegaan, want die vonden de schuifdeuren niet mooi. Die wilden dit appartement

kopen, maar die zijn naar boven verhuisd, want daar is allemaal recht toe recht aan. En toen waren wij aan de beurt. Dus we hebben enorm geboft hiermee.

I-1: Gekocht?

G-1: Gekocht. Want ik zou graag niet drie hoog zitten. Ik weet niet of jullie hoog wonen.

I-2: Ik woon op de grond.

I-1: Ik woon in een flat in de Moddermanstraat, in de middelste woonlaag.

G-1: Moddermanstraat? Daar hebben vrienden van ons gewoond.

I-2: De burens hebben laatst een traplift genomen. Dat kan in ons huis.

G-1: Waar woon je?

I-2: Op de Maredijk wonen wij.

G-1: Toch een leuk stukje. Want ik ben kortgeleden met de auto een beetje verdwaald en toen dacht ik: wat gezellig ziet het eruit! Heel groen en rustig, speeltuin. Leuk hoor!

I-2: Op een gegeven moment moet je ook deze stap nemen. We hebben het er wel eens over. Maar we hebben een groot huis en geen kinderen meer thuis.

G-1: Als we het hadden gekund – maar het was onmogelijk – dan hadden we liever daar blijven wonen. Dit kwam ons echt ... Ik merkte ook: ik werd wat moeier. Booschappentassen. We hebben hier een lift. We lopen zoveel mogelijk trappen, maar als je booschappen hebt, is het heerlijk als je een lift hebt. Of als je moe bent. Gelijkvloers ook.

I-1: Ik ben eigenlijk door mijn vragen heen. Dik, heb jij nog vragen? Wilt u nog wat kwijt?

G-1: Ik geloof dat ik mijn verhaal wel heb verteld.

I-1: Ik heb met veel genoeg naar u geluisterd.
